

Halštatské dvorce **Lenka Jurnečková**

Halštatský dvorec v Kuřimi u Brna se nachází 1 km severně od Kuřimi na trati „Pod Troskou“ a „Za zahradou u rybníka“. Záchraný výzkum zde prováděl ústav archeologické a památkové péče v Brně v roce 1999. Přibližně na ploše dvou hektarů bylo výzkumem zjištěna část halštatského sídliště dvorcového charakteru. Probádaná část byla ohraničena a členěna komplikovaným systémem palisád. Na základě výzkumu křížení těchto palisád bylo zjištěno, že se jedná o dva samostatné areály, a to o areály I a II.

Celkově zde bylo zjištěno 22 zahloubených objektů spolehlivě datovaných archeologickým materiálem do horákovské kultury, konkrétně do fáze halštatu C2 až D1. Dále pak zásobní jámy, zahloubené chaty, 4 nadzemní kamenná ohniště a zbytky 12-ti nadzemních kúlových staveb.

Areál I

tvoril 2/3 celkové plochy sídliště, jeho rozměry jsou 70x130 m, tedy 9100 m². Tento areál je možné rozdělit na 3 části: obytně-výrobní, hospodářsko-obytnou a hospodářskou. Areál se dvěma vstupy byl zřetelně ohraničen palisádou na jižní a východní straně. Bylo zde odkryto 10 nadzemních kúlových staveb a 20 zahloubených objektů.

Areál II

se nacházel na zbývající třetině plochy a jeho rozměry jsou 70x80 m, tedy 5600 m². Nebylo zde registrováno žádné vnitřní členění.* Na základě nálezů jej lze charakterizovat jako obytný a kultovní areál. Kromě ojedinělých kumulací kúlových jamek, ohnišť s destrukcí kamenitohlinitých kleneb se zde nacházely zejména jeden kompletní a jeden částečný půdorys nadzemní stavby. První z nich o rozměru 15x7 m lze interpretovat jako velký dům, který se nacházel v areálu bez vazby k dalším objektům. U druhého, částečného půdorysu nelze určit původní velikost ani přesnou funkci; nacházel se však v blízkosti nejdůležitějšího objektu tohoto areálu, a tím byl palisádou ohraničený oválný kultovní areál s dvěma jednoduchými vstupy a centrálním kúlem.

Maximální rozměry jsou 22x17 m. Archeologický materiál, který odtud pochází odpovídá horákovské kultuře.

Kultovní areál tohoto typu představuje první příklad na Moravě, který lze takto spolehlivě datovat. Také poprvé se zde setkáváme s půdorysy domů a dalších kúlových nadzemních staveb včetně konstrukce věže brány, která se nacházela na vnitřní palisádě oddělující mezi sebou areál I a II.

Podobné lokality, avšak pouze rámcově datované do doby halštatské, známe z Křižanovic u Vyškova (Stanislav Stuchlík), z Hörsersdorfu v Dolním Rakousku nebo taky z Koblenze v Německu. Poměrně dost analogií nacházíme také na podobně palisádou ohraničených halštatských dvorcích v Bavorsku, např. na lokalitě Straubing.

Z nejnovějších výzkumů se zdá nejpodobnější polská lokalita Milejowice u Wrocławu ve Slezsku. Tato lokalita byla zkoumána v rozmezí let 1999-2002 v rámci výstavby dálnice A4. Na ploše devíti hektarů bylo odkryto kolem 2800 objektů patřících kultuře lužické, datovaných do konce doby bronzové a začátku doby halštatské. Tuto dataci potvrzují také dendrochronologické analýzy (680-610 let př. n. l.) a metoda C14 (před 2750+-110 lety). Jednalo se o otevřenou osadu osídlenou po delší dobu, s nadzemní kúlovou zástavbou, jámami zejména hospodářského typu, pěti studnami (ve čtyřech z nich se zachovalo dřevěné obložení).

Celkovou plochu lokality rozděluje dálnice na dva pásy – severní a jižní.

V severním pásu se rýsovaly dva samostatné stavební celky u nichž není zcela jasné, zda fungovaly současně. Podle dendrochronologických analýz výdřevy studní z obou celků se pravděpodobná jeví hypotéza, že fungovaly současně přinejmenším alespoň po určitou dobu. V jihovýchodní části severního pásu se nacházely obytné kůlové stavby seskupené kolem volného prostranství, rovněž dvě studny a jámy s hospodářskou funkcí. Podobného charakteru je také koncentrace v severozápadní části, kde byly navíc nadzemní kůlové stavby částečně ohrazeny plotem, jenž byl rovnoběžný s kůly domů.

V jižním pásu dominovaly kůlové jamky, v mnoha případech také pozůstatky nadzemních domů a ohrad oddělujících od sebe jednotlivé objekty. Také zde se nacházel velký počet jam hospodářského charakteru.

Nejzajímavější byl komplex objektů situovaný v jihovýchodní části, sestávající se z několika nadzemních kůlových budov a hospodářských jam nacházejících se v kruhovém areálu vymezeném několika ohrazeními o maximálním průměru 85 m. V centrální části tohoto areálu se našly dva depoty. Třetí depot byl objeven v jihovýchodní části poblíž studny s dřevěnou konstrukcí.

Podle nálezů kadlubů, suroviny, strusky a fragmentů bronzového kování koňských postrojů lze v severovýchodní části jižního pásu doložit další areál související se zpracováním bronzů. Tuto lokalitu lze považovat za nejvíce podobnou halštatskému dvorci v Kuřimi. Není však ve Slezsku jediná – nedaleko odsud leží obdobná osada v Starém Šleszówe u Wroclavi prozkoumaná rovněž při výstavbě dálnice A4.

* „vnitřní plocha areálu II je podle mne členěna na kultovní část (vymezenou palisádou) a zbývající objekty.“

Literatura:

ČIZMĀR, Z. 1996: Das Hallstattzeitliche Gehöft in Kuřim (Vorläufige Ergebnisse der archäologischen Rettungsgrabung). *Pravěk NŘ* 1995/5, 217-254.

GEDIGA, B. 2004: Problemy socjotopografii osad ludności kultury lużyckiej. In: *K poctě Vladimíru Podborskému*, 409-418.